

Для изучения грамматической системы русского языка в пособии представлены задания по изучению различных вопросительных и повествовательных конструкций, которые строятся на использовании глагола. Задания в пособии, направленные на изучение грамматических категорий глагола (использование неопределенной формы глагола, глаголов движения; изменение глаголов по лицам и числам, определение времени и вида русских глаголов) необходимы студентам-иностранцам для активного овладения русским языком в его устной и письменной формах.

Итогом работы с материалами пособия «Знакомство с Беларусью», как нам видится, станет не только расширение страноведческой компетенции иностранных учащихся, но и развитие их умения строить самостоятельный рассказ с опорой на структурно и ситуативно необходимые слова и словосочетания. Учитывая однотипность многих конструкций (со значением места, времени, общего впечатления от увиденного и т.п.), можно предположить, что вероятность отработки навыка построения грамматически правильной и лексически достаточной речи весьма высока.

Согласитесь, что в текст в данном случае предстаёт и как средство воспитания культуры речевого общения, достойного участия в коммуникации.

На наш взгляд, пособие «Знакомство с Беларусью» имеет учебно-познавательный характер. В предлагаемых заданиях семантизируется и обрабатывается новая лексика, обращается внимание на словообразование, лексическую и синтаксическую сочетаемость слов. Они направлены на понимание прочитанного текста, формирование навыков говорения, логического построения высказывания, развитие умения составлять план, выделять основную и добавочную информацию, аргументировать выдвинутый тезис.

Тексты в пособии можно изучать как последовательно, так и выборочно, так как каждый текст представляет собой самостоятельный и завершённый комплекс.

Практика показывает, что активное использование текстов в преподавании русского языка не только повышает эффективность учебного процесса, не только даёт возможность познакомиться со страной пребывания, но и выполняет важнейшую задачу современной методики: реализует идею развивающего и воспитывающего обучения.

Г. А. ВЕРАМЯЮК (г. Брэст, БрДУ імя А. С. Пушкіна)

ЗАПАЗЫЧАНЫЯ НАМІНАЦЫІ АСОБ ЖАНОЧАГА ПОЛУ Ў БЕЛАРУСКАЙ І РУСКАЙ МОВАХ

Генетычныя сувязі беларускай і рускай моў, агульнасць асноўных тэндэнцый развіцця дзвюх блізкароднасных сістэм, іх узаемадзеянне акрэслілі значнае падабенства слоўнікавага складу разглядаемых моў.

Агульнасць і спецыфіка арганізацыі лексікі розных моў можа быць выяўлена ў тым выпадку, калі лексічныя факты супастаўляюцца ў сістэме.

Асабліва плённым аказваецца супастаўленне груповак слоў, аб'яднаных агульным значэннем.

Асабовыя жаночыя намінацыі (АЖН) утвараюць у кожнай з супастаўляемых моў лексіка-семантычную катэгорыю і складаюць яркае і даволі аб'ёмнае семантычнае поле (СП) са складанай і мнагамернай структурай (у беларускай мове – 2 620 лексічных адзінак, у рускай – 2 565). Фактычны матэрыял намі сабраны з тлумачальных слоўнікаў абедзвюх моў (пераважна з “Тлумачальнага слоўніка беларускай мовы” ў 5 тамах і “Словаря русскага языка” пад рэд. А. П. Яўгеньевай у 4 тамах). Сярод вызначаных моўных адзінак большасць успрымаецца ў абедзвюх мовах як матываваныя (2 595 (99 %) моўных адзінак у беларускай мове і 2 545 (99 %) у рускай). Яны характарызуюцца выразнай дэрывацыйна-семантычнай структурай, якая мае непасрэднае дачыненне да словаўтварэння сучасных даследуемых літаратурных моў і з'яўляецца састаўной часткай дадзеных словаўтваральных сістэм. Нематываваныя АЖН (25 пар – 1 %) узнікаюць не толькі ў выніку страты імі матывацыі (бел. *сястра* – рус. *сестра* ‘1. Кожная з дачок у адносінах да іншых дзяцей гэтых жа бацькоў. 2. Асоба сярэдняга медыцынскага персаналу ў лячэбнай установе’, *кума* – *кума* ‘хросная маці ў адносінах да бацькоў хрэніка і да хроснага бацькі’, *мама* – *мама* ‘жанчына ў адносінах да сваіх дзяцей’ і інш.), але і шляхам запазычвання з іншых моў (*балерына* – *балерина* (італ.) ‘артыстка балета; танцоўшчыца’; *інжэню* – *инженю* (франц.) ‘актрыса, якая выконвае ролю прастадушнай, наіўнай дзяўчыны’; *прыма* – *прима* (лац.) ‘спявачка, якая выконвае першыя ролі ў оперы, аперэце’, *сіньёра* – *синьора* (іт.) ‘у Італіі – форма ветлівага звароту да жанчыны’ і інш.

Большасць запазычаных назоўнікаў нескланяльныя, напрыклад: *міледзі* – *миледи* (англ.) ‘ветлівы зварот у англічан да замужняй жанчыны з прывілеяваных класаў’, *фрау* – *фрау* (ням.) ‘слова, якое ўжываецца пры ветлівым звароце да замужняй жанчыны, а таксама пры называнні яе імя або прозвішча ў Германіі і некаторых іншых краінах’, *фрейлен* – *фрейлен* (нем.) ‘слова, якое ўжываецца пры ветлівым звароце да незамужняй жанчыны, а таксама пры называнні яе імя або прозвішча ў немцаў і некаторых іншых народаў’, *мадам* – *мадам* (фр.) ‘Зварот да замужняй жанчыны ў Францыі і некаторых іншых краінах (звычайна далучаецца да прозвішча), *місіс* – *миссис* (англ.) ‘назва замужняй жанчыны і форма звароту да яе ў Англіі і Амерыцы (звычайна ставіцца перад прозвішчам або імем)’ і інш. Большасць запазычаных АЖН уваходзіць у лексіка-семантычную мікрасферу АЖН паводле сацыяльнага класа і значнасці асобы (16 пар).

У слове як найменні пэўнага паняцця вызначэнне полу, як вядома, не заўсёды займае аднолькава важнае месца. У адных выпадках імкненне размежаваць род – пол з'яўляецца асноўным і адзіным матывам існавання самастойнага слова. У другіх – семантыка назоўніка нейтральная пры вызначэнні полу. Але калі ёсць неабходнасць, дыферэнцыяцыя полу перадаецца сітуацыйна, кантэкстна, лексічна і граматычна.

АЖН называюць розныя статусы асобы жаночага полу і з'яўляюцца адпаведна назоўнікамі жаночага роду. Аднак асобу жаночага полу ў абедзвюх мовах могуць абазначаць і назоўнікі мужчынскага роду з кантэкставымі

граматычнымі або лексічнымі класіфікатарамі фемінінасці. Такія намінацыі знаходзяцца ў даследуемых мовах на перыферыі разглядаемых СП.

З названых вышэй крыніц намі вылучана 460 пар асабовых мужчынскіх намінацый (АМН) – маскулінатываў. Група гэтых слоў з’яўляецца адкрытай і папаўняецца новаўтварэннямі і запазычаннямі, як толькі ўзнікае неабходнасць. У мовах з падобнай ступенню роднасці гэты працэс амаль заўсёды паралельны, відаць, таму вылучаныя лексічныя адпаведнікі немаркіраваных АМН на 90,3 % (415 пар) з’яўляюцца эквівалентнымі паводле семантыкі і структуры. А 233 пары (50 %) суадносных адзінак – гэта запазычанні з розных моў: *лацінскай* (куратар – куратор, акуліст – окуліст, адвакат – адвокат і інш.), *грэчаскай* (філосаф – філосаф, тэрапеўт – тэрапевт, педагог – педагог, гомеапат – гомеопат і інш.), *французскай* (гід – гид, донар – донор, ініцыятар – ініцыятар і інш.), *італьянскай* (імпрэсарыо – імпрэсарыо, віртуоз – виртуоз і інш.), *нямецкай* (балетмайстар – балетмейстер, хормайстар – хормейстер, вундеркінд – вундеркинд і інш.), *англійскай* (клоун – клоун і інш.), *кельцкай* (бард – бард) і інш.

Такім чынам, як сведчыць аналіз, запазычаныя намінацыі, якія абазначаюць асобу жаночага полу, складаюць зусім невялікую частку тоесных фемінінатываў і даволі значную тоесных маскулінатываў. Падаецца, што такая вялікая колькасць паралельных запазычанняў АМН зрабіла пэўны ўплыў на развіццё катэгорыі асабовых мужчынскіх намінацый у кожнай з дадзеных моў і на павелічэнне ліку эквівалентных адзінак на міжмоўным узроўні. Аднак амаль усе вылучаныя эквівалентныя адпаведнасці адрозніваюцца па гучанні і напісанні, што тлумачыцца асаблівасцямі фанетычных сістэм беларускай і рускай моў. Нягледзячы на гэта, усе дадзеныя запазычаныя азідкі ўяўляюць сабой адну з самых яркіх сіметрычных з’яў у разглядаемых роднасных мовах пры супастаўленні назоўнікаў, якія могуць абазначаць асобу жаночага полу.

Л. А. ГОДУЙКО, Г. В. ПИСАРУК (г. Брест, БрГУ имени А.С. Пушкина)

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ НАВЫКОВ ПУБЛИЧНОЙ РЕЧИ У СТУДЕНТОВ-ИНОФОНОВ

Ораторы должны всегда предлагать
самое лучшее, а не самое лёгкое.
Демосфен

Интенсивное развитие речевой коммуникации в современном обществе побуждает преподавателей словесности обращать особое внимание на проблемы формирования у молодых людей умений эффективно общаться.

Красноречие буквально означает ‘красная (красивая) речь’. Великий русский учёный М.В. Ломоносов определяет его как «искусство о всякой данной материи красно говорить и тем преклонять других к своему об одной мнению». Красноречие – это врождённый дар, которым в определённой мере наделён каждый человек, но который заметно проявляется далеко не у всех. Чтобы рас-